

MAREK ŁAZOR*

KILKA UWAG O WYKŁADNI CELOWOŚCIOWEJ W PRAWIE OCHRONY ŚRODOWISKA

I. WPROWADZENIE

Zasadniczą ideą, która przyświeca niniejszemu opracowaniu, jest dążenie do odnalezienia argumentów przemawiających za uzasadnieniem tezy o wyjątkowej adekwatności derywacyjnej koncepcji wykładni prawa do interpretacji przepisów prawa ochrony środowiska, z uwagi zarówno na ogólną specyfikę wartości, do których się ono odwołuje, jak i inne szczególne właściwości, które temu właśnie prawu przypisuje dogmatyka prawnicza. Ujęcie metodologiczne przedmiotu badawczego będzie więc skupiać się przede wszystkim na aspekcie celowościowym tej wykładni, jako niezwykle doniosłym we wskazanej gałęzi prawa, a z uwagi na powiązania teoretycznoprawne w ograniczonym zakresie zostanie również zaprezentowany jej kontekst funkcjonalny. Poczynione w niniejszym artykule rozważania, choć będą miały charakter nader ogólny i nie wyczerpią zarysowanego obszaru badawczego, to mogą stanowić pewien punkt wyjścia do głębszej analizy czy też dalszej dyskusji na ten temat w nauce prawa. Stanowisko takie poparte jest faktem, że – jak zauważa Bartosz Rakoczy – „problematyka wykładni prawa ochrony środowiska należy do jednych z najbardziej istotnych, a jednocześnie bardzo słabo opracowanych w doktrynie. Wykładnia prawa ochrony środowiska jest wykładnią specyficzną. Wprawdzie w teorii prawa podnosi się, że nie można mówić o odrębności wykładni poszczególnych gałęzi prawa (czy też jego działów), gdyż wykładnia jest jednolita dla wszystkich, jednak w poszczególnych dogmatykach prawnych wyraźnie dostrzega się różnice, a przynajmniej pewne specyficzne cechy wykładni przepisów danej gałęzi lub działu”¹.

Poza tym w nauce prawa ochrony środowiska, jak dowodzi przeprowadzona przez autora kwerenda, można w zasadzie zaobserwować deficyt publikacji

* Marek Łazor, Uniwersytet Szczeciński,
mareklazor@onet.pl, <https://orcid.org/0000-0002-0074-9877>

¹ Rakoczy (2018): 87.

naukowych, w których oprócz powoływania się na konkretną dyrektywę wykładni przy interpretacji tekstu prawnego, twórca opowiadałby się również za przydatnością w tym procesie określonej koncepcji wykładni. W rezultacie w doktrynie prawa ochrony środowiska można generalnie dostrzec zjawisko nachylenia w kierunku apragmatycznego ujęcia wykładni (skupienia się na jej rezultacie), z ograniczonym podejściem do wykładni pojmowanej w kontekście pragmatycznym, czyli jako ciągu czynności, który zmierza do rekonstrukcji norm z przepisów prawnych oraz ma za zadanie ustalić znaczenie tekstu normatywnego, gdy jest on niejasny. Marek Smolak trafnie przyjmuje, że wykładnia w znaczeniu pragmatycznym może być ujmowana jako „paradygmat interpretacyjny”, gdyż stanowi „[...] aktualnie akceptowanych w kulturze prawniczej zespół wzorów czynności interpretacyjnych [...]. Oczywiście wzory te nie są powszechnie obowiązujące, ale pewne rozstrzygnięcia interpretacyjne są niedopuszczalne. Jak zaznacza T. Gizbert-Studnicki mamy tutaj do czynienia raczej z pewnymi wzorami uzasadnień rozstrzygnięć interpretacyjnych aniżeli wzory dochodzenia do tych rozstrzygnięć”². W tym aspekcie trzeba zwrócić uwagę także na tezę sformułowaną przez Agnieszkę Choduń i Macieja Zielińskiego, iż interpretator „musi znać nie tylko brzmienie przepisów prawnych, ale przede wszystkim treść prawa, a do tego potrzebna jest zarówno znajomość zasad i dyrektyw wykładni (jakiegokolwiek koncepcji wykładni, która byłaby spójnym zespołem reguł opartych na wspólnym założeniu metodologicznym, a nie zbiorem różnego typu przypadkowych niepowiązanych ze sobą dyrektyw i maksym o różnym odniesieniu tematycznym stosowanych wybiórczo i *ad hoc*), jak i umiejętność posługiwania się nimi w praktyce interpretacyjnej”³. Na tej płaszczyźnie można postawić tezę, że w niektórych przypadkach zastosowanie reguł tej, a nie innej koncepcji wykładni, a nade wszystko wykorzystanie ich w sposób nie właściwy, może przesądzić o otrzymanym rezultacie końcowym w postaci nieprawidłowo zrekonstruowanej normy prawnej⁴.

Wykładnia to, według wielu przedstawicieli dogmatyki prawa, jeden z zasadniczych procesów stosowania prawa, a co za tym idzie – konkretyzacji jego norm w określonej rzeczywistości prawnej⁵. Doniosłość tej operacji w kontekście oceny prawidłowości otrzymanych wyników była zawsze wielopłaszczyznowym zagadnieniem teoretycznoprawnym. Wynika to z faktu, że – jak dostrzega nauka prawa – „reguły przekładu przepisów prawnych na normy, czyli reguły interpretacyjne (reguły wykładni), nie są na ogół ujęte w tekście prawnym, a co najwyżej spotyka się jakieś ogólnikowe przepisy (metaprzepisy), które wskazują pewien kierunek dokonywania wykładni przepisów danego systemu czy danej gałęzi prawa [...]. Reguły wykładni wytwarzała doktryna prawnicza w ciągu wielu wieków, ale są to reguły niejednokrotnie

² Smolak (1998): 24–25.

³ Choduń, Zieliński (2020): 16.

⁴ Por. Piszko (2002): 141–148.

⁵ Zdaniem Czepity (2000: 193): „tylko w koncepcji Z. Ziemińskiego i «szkoły poznańskiej» interpretacja przepisów prawnych jest koniecznym etapem stosowania prawa”.

sporne, niesprecyzowane i nie usystematyzowane”⁶. Jeden z wybitnych prawników okresu międzywojennego, Szymon Rundstein,⁷ analizując historyczne⁸ właściwości mechanizmu wykładni i wyznaczając niejako kierunki przyszłych badań, pisał, że „[...] tradycyjna hermeneutyka, nie wyjaśnia i nie wskazuje, kiedy i przy jakich warunkach, stosować należy te a nie inne sposoby wykładni. [...] Ustalenie więc zasad wykładni, bez wskazania konieczności i celowości stosowania owych prawideł w zależności od ukształtowania poszczególnego przypadku, brak – jednym słowem – wskazówek, dlaczego ten a nie inny »zabieg« interpretacyjny użyty być winien – pozbawia całą metodologię dawniejszą wszelkiej wartości”⁹. W jednym ze swych wcześniejszych dzieł, odnosząc się do norm prawa administracyjnego, dostrzegał, że „cały szereg przepisów administracyjnych, ugruntowanych na prawnej podstawie, powstał i rozwinał się na podłożu rozumowań celowych. [...] Cel przyzodziały został w suknie paragrafu – gdy inaczej wystąpiłby w formie „faktycznego” rozumowania o potrzebie praktycznej”¹⁰.

Współczesna jurysprudenca dostarcza nam skonkretyzowanych schematów postępowania przy interpretacji przepisów prawa, które – jak już wskazano – można rozpatrywać w dwóch płaszczyznach badawczych: w ujęciu pragmatycznym i apragmatycznym. W nauce prawa wyodrębnia się dwie podstawowe koncepcje wykładni: klaryfikacyjną i derywacyjną. Uwarunkowania interpretacyjne wynikające z derywacyjnej koncepcji wykładni prawa, zwłaszcza odnoszące się do jej aspektu celowościowego, zostaną omówione w dalszej części opracowania. Koncepcja klaryfikacyjną, której twórcą jest Jerzy Wróblewski, opiera się na poprawnym ustaleniu rozumienia wyrażenia prawnego¹¹. Stosownie do jej wytycznych wykładni nie stosuje się, jeśli norma prawna, która została zrekonstruowana z tekstu prawnego, jest jasna i może być rozumiana bezpośrednio, co odpowiada łacińskiej paremii *clara non sunt interpretanda*¹². Koncepcja klaryfikacyjna wprowadza również zakaz dalszej interpretacji wtedy, gdy wykładnia językowa prowadzi do jednoznacznych wyników¹³. Doktryna prawa podkreśla, że w modelu tym nie wykształcono „jednoznacznego schematu postępowania. Jest ona bardziej koncepcją opisową, ukształtowaną zwłaszcza na podstawie analizy pracy interpretacyjnej organów stosujących prawo. Praca tychże organów jest tu traktowana jako modelowa sytuacja wykładni. [...] Na pytanie o to, czy i w jakim zakresie interpretacja klaryfikacyjna prowadzi do analizy aksjologicznej interpretowanego elementu prawa, można odpowiedzieć jedynie w konkretnym przypadku wykładni”¹⁴. Zdaniem

⁶ Wronkowska, Ziemiński (2001): 155.

⁷ Szymon Rudstein był znanym warszawskim adwokatem, doktorem Uniwersytetu w Heidelbergu i wykładowcą Akademii Prawa Międzynarodowego w Hadze. Został zamordowany w obozie koncentracyjnym w Treblince w 1942 r. – szerzej Meszorer (1958): 89–93.

⁸ Por. Bogucki (2015): 34–52.

⁹ Rundstein (1916): 11–12.

¹⁰ Rundstein (1904): 62–63.

¹¹ Por. Romanowicz (2011): 55–74.

¹² Por. Mikołajewicz (2015): 77–89.

¹³ Por. Wróblewski (1961): 93–111.

¹⁴ Helios, Jedlecka (2018): 65.

Wróblewskiego „wykładnia celowościowa obejmuje te wszystkie reguły, które w różny sposób nakazują uwzględnienie przy interpretacji przepisów szeroko rozumianego kontekstu społecznego, ekonomicznego, a także aksjologicznego systemu praw”¹⁵. Autora, poddając analizie właściwość, rolę i zadania dyrektyw interpretacyjnych, uważa, że „jeżeli w procesie wykładni uwzględnia się cele prawa, to posługując się celem normy, należy ustalić go w ten sposób, by był zgodny co najmniej z celem instytucji, do której interpretowana norma należy. Jeżeli w procesie wykładni uwzględnia się oceny i reguły społeczne, to należy posługiwać się nimi jednolicie co najmniej w stosunku do wszystkich norm instytucji, do której interpretowana norma należy”¹⁶. Zbigniew Pulka, badając koncepcję klaryfikacyjną pod kątem stopnia działań optymalizacyjnych, stwierdza, że „nakaz uzyskania maksymalnego stopnia spójności aksjologicznej tekstu prawnego wyrażają dyrektywy nakazujące interpretatorowi zachowanie konsekwencji w posługiwaniu się nie tylko celem normy lub celem prawa (*ratio legis* lub *ratio iuris*), lecz także wartościami pozaprawnymi wyrażonymi w postaci pozaprawnych reguł społecznych, takich jak zasady współżycia społecznego czy też zasady słuszności”¹⁷.

Warto zaznaczyć, że nauka prawa stoi na stanowisku, iż nie możemy obecnie mówić o konfrontacji względem siebie założeń koncepcji klaryfikacyjnej i derywacyjnej, a raczej zaobserwować można postępujący na wielu płaszczyznach proces ich zespalania, co w konsekwencji może doprowadzić w przyszłości do zbudowania ogólnej polskiej zintegrowanej teorii wykładni¹⁸. Zdaniem Choduń mechanizm ten w odniesieniu do koncepcji derywacyjnej opiera się generalnie na trzech filarach konsolidacyjnych. Jest nimi założenie, że „[...] wykładnia jest procesem przebiegającym zgodnie z treścią dyrektyw interpretacyjnych składających się na tę koncepcję, [...] przedmiotem wykładni jest tekst aktu prawnego [...], rezultatem (celem) wykładni jest norma prawna”¹⁹.

II. ODTWARZANIE CELU NORMY PRAWNEJ A OGÓLNA SPECYFIKA WARTOŚCI W PRAWIE OCHRONY ŚRODOWISKA

Na wstępie należy zaznaczyć, że wykładnia celowościowa zajmuje jedno z kluczowych miejsc w rekonstrukcji norm wchodzących w skład nie tylko w prawa ochrony środowiska, lecz także całego prawa administracyjnego. Podyktowane jest to ogólnym założeniem systemowym, że prawo to ma za zadanie służyć realizacji określonych celów. Według terminologii słownikowej „cel” to „planowany wynik każdego racjonalnego działania; to, do czego się dąży,

¹⁵ Wróblewski (1959): 313.

¹⁶ Wróblewski (1961): 98.

¹⁷ Pulka (2018): 84.

¹⁸ Zieliński, Zirk-Sadowski (2011): 99–111.

¹⁹ Choduń (2018): 95.

o co zabiega”²⁰. Tadeusz Kotarbiński wiąże cel ze skutecznością, gdyż według niego skuteczne działanie to działanie prowadzące do skutku, który zamierzony jest jako cel²¹. Literatura przedmiotu stoi na stanowisku, że cel może być odtworzony na podstawie różnych płaszczyzn poznawczych. Marzena Kordela twierdzi, że cel prawa może być rozpatrywany historycznie albo aktualnie, może być to „[...] cel samego interpretatora czy nawet innych podmiotów. Jednakże celowość przypisuje się także pojedynczej normie w postaci *ratio legis*, jakiemuś zespołowi norm (np. instytucji), a także całemu systemowi prawa”²². Jednocześnie przy odtwarzaniu celu, jak trafnie zauważa Smolak, trzeba brać jeszcze uwagę fakt, „[...] że ustalenie celu tekstu prawnego oraz wskazanie, iż należy ten cel realizować, są dwiema odrębnymi czynnościami, a każda z nich wymaga odmiennego uzasadnienia”²³. Według ogólnej typologii celów przedstawionej przez Gizberta-Studnickiego cele występujące w prawie ochrony środowiska możemy skategoryzować, jako cele mające przede wszystkim charakter długofalowy, których realizacja „[...] nie polega na spowodowaniu powstania nowego stanu rzeczy, lecz raczej na chronieniu czy pielęgnowaniu czegoś”²⁴.

Na bazie tych założeń w nauce prawa administracyjnego i orzecznictwie sądowoadministracyjnym wykształciła się tzw. koncepcja legalności celu, zgodnie z którą: „administracja nie powinna zmierzać w swoich działaniach wyłącznie do realizowania poszczególnych norm prawnych bez uwzględniania celów zakładanych przez prawodawcę. Często bowiem działania organów administracji mogą pozostawać w zgodzie z literalnym brzmieniem przepisów, co więcej – być niesprzeczne z całym porządkiem prawnym, niemniej mogą jednocześnie być niezgodne z ogólnym celem, dla którego dana norma lub cała ustawa zostały wydane. Cel może wynikać z oddzielnego przepisu, całej ustawy lub jej preambuły i wiąże tak samo jak konkretna norma, która stanowi podstawę prawną danego działania, stąd działanie niecelowe nosi równocześnie przymiot nielegalnego”²⁵. W znacznej mierze w prawie administracyjnym *ratio legis* stanowiących przepisów skupia się w obszarze realizacji określonego celu publicznego. Zdaniem Wojciecha Jakimowicza: „celem publicznym administracji rozumianym szeroko jest już samo działanie administracji zeterminowane prawnie i ukierunkowane na realizację interesu publicznego, a celem publicznym w wąskim rozumieniu jest pożądaný wynik tego działania w postaci zrealizowania interesu publicznego o sprecyzowanym kształcie. O ile zrealizowanie celu publicznego zawsze oznacza zaspokojenie jakiegoś interesu publicznego, o tyle działanie w interesie publicznym nie zawsze musi doprowadzić do zaspokojenia tego interesu, co nie przekreśla faktu, że jest również działaniem realizującym cel publiczny”²⁶. W tym aspekcie warto zaznaczyć,

²⁰ Dunaj (1996): 94.

²¹ Kotarbiński (1975): 104.

²² Kordela (2017): 150.

²³ Smolak (2012): 51.

²⁴ Gizbert-Studnicki (1985): 57.

²⁵ Wszolek (2011): 24.

²⁶ Jakimowicz (2006): 155.

że koncepcja interesu publicznego w prawie administracyjnym ma charakter wieloaspektowy i może być oparta między innymi na podstawach aksjologicznych, odwołujących się do danego katalogu wartości czy prakseologiczne wiążących ją z założonymi celami konkretnej regulacji prawnej²⁷. W literaturze przedmiotu podejmuje się różnorakie próby zdefiniowania istoty interesu publicznego jako klauzuli generalnej obligującej organy administracji publicznej do podejmowania czynności z punktu widzenia takich przesłanek, jak dobro ogółu, dobro wspólne, czy interes indywidualny²⁸.

W doktrynie prawa od dłuższego czasu ugruntowane jest stanowisko, że samo środowisko może być pojmowane jako dobro wspólne, zadanie zaś jego ochrony jest obowiązkiem o charakterze administracyjnoprawnym²⁹, obejmującym wszystkie jego elementy składowe. Piotr Korzeniowski słusznie zauważa, że „nie można stawiać znaku równości pomiędzy pojęciem środowiska a pojęciem środowiska jako dobra wspólnego³⁰. Każdorazowe powoływanie się na dobro wspólne w odniesieniu do środowiska wymaga wykazania, że mamy do czynienia ze środowiskiem chronionym w interesie publicznym³¹. Literatura przedmiotu zauważa, że ochrona tego interesu jest jednym z fundamentalnych celów, przed którym stoi prawo ochrony środowiska³², jego realizacja zaś leży w sferze kompetencji organów administracji publicznej, które powołane są również do jego harmonizacji z interesem indywidualnym³³. Rakoczy dostrzega, że konflikt interesu publicznego z indywidualnym jest charakterystycznym atrybutem prawa ochrony środowiska i że może on czasami przybierać bardziej złożoną formę niż w innych dziedzinach prawa, jako na przykład konflikt dwóch sprzecznych ze sobą interesów publicznych czy też prywatnych³⁴. Na aspekt swoistej kolizji aksjologicznej w tej dziedzinie prawa zwraca uwagę także Gizbert-Studnicki, który odnotowuje, że zagwarantowanie ochrony środowiska może z reguły stawiać przed organem stosującym prawo dylemat interpretacyjny związany z koniecznością rozstrzygnięcia konfliktu z innymi dobrem prawnie chronionym, takim jak na przykład rozwój działalności produkcyjnej zaspokajającej potrzeby społeczne³⁵.

W związku ze sformułowanymi na wstępie opracowania założeniami badawczymi należy zaakcentować, że to nie tylko sam rodzaj celów występujących w obszarze prawa ochrony środowiska, ale przede wszystkim ogólna specyfika wartości, do których te cele się odnoszą, pozwala nam spojrzeć pod innym kątem na funkcje wykładni celowościowej w tej dziedzinie prawa. Aby odwołać się na wstępie do poglądów filozofii prawa na temat wartości, to są one ogólnie ujmowane jako „to, co godne jest, aby o nie zabiegać; to, co sta-

²⁷ Komierzyńska, Zdyb (2016): 161–179.

²⁸ Szerzej Żurawik (2013): 60–62.

²⁹ Jastrzębski (1976): 122.

³⁰ Por. Lipowicz (2017): 17–31.

³¹ Korzeniowski (2015): 29.

³² Ciechanowicz-McLean (2007): 452–459.

³³ Por. Stelmasiak (1994): 243, a także (2013).

³⁴ Rakoczy (2018): 22.

³⁵ Gizbert-Studnicki (1989): 1.

nowi cel ludzkich pożądań lub dążeń albo – innymi słowy – to, co w istotnym stopniu bierze się pod uwagę przy podejmowaniu decyzji praktycznych³⁶. Jan Zimmermann uważa, że wartości stanowią aksjologiczną podstawę nie tylko tworzenia prawa, ale i jego stosowania³⁷. W konsekwencji to samo pojęcie tak zwanego wartościowania utożsamiane jest z „ocenianiem”³⁸. W kontekście schematu podejmowanych czynności interpretacyjnych należy w pełni przychylić się do poglądu Smolaka, że „[...] interpretator, po pierwsze, musi zidentyfikować cele/wartości, jakie mogą być brane pod uwagę przy uzasadnianiu decyzji; po drugie, interpretator musi określić kryterium wyboru celów/wartości uzasadniających decyzję; po trzecie, musi wykazać, że te, a nie inne wybrane wartości najpełniej uzasadniają jego decyzję preferencji. [...] Stosuje [on – M.Ł.] dyrektywę preferencji uwzględniającą pierwszeństwo stosowania dyrektywy celowościowej, uzasadnia swój wybór wartością prawa, którą jest celowość ujmowana w dwóch istotnych jej aspektach: jako wartość samoistna oraz jako wartość instrumentalna”³⁹. Z tej perspektywy warto zaznaczyć, że w prawoznawstwie ugruntowany jest pogląd, że odniesienie do jakiegoś zakładanego system wartości nabiera szczególnego znaczenia, jeśli dążymy do uzasadnienia dyrektyw celowościowych w aspekcie ocennym, zwłaszcza gdy koszty ewentualnych działania i wartość skutków ubocznych nie mogą być sprowadzone do zera, jak też gdy zakładane przez nas prawidłowości mają charakter jedynie prawdopodobny⁴⁰. Z taką sytuacją mamy dość często do czynienia w prawie ochrony środowiska, gdy organowi administracji publicznej bez odniesienia do pewnego systemu wartości trudno byłoby dokonać prawidłowej rekonstrukcji normy prawnej, gdy na przykład na etapie wydania decyzji środowiskowej⁴¹ niemożliwe okazuje się jednoznaczne oszacowanie lub całkowite wykluczenie rozmiaru szkód środowiskowych, które może wywołać na danym obszarze określone przedsięwzięcie. W następstwie tego Korzeniowski słusznie uważa, że „wartości (normy) w prawie ochrony środowiska mogą być identyfikowane z celami ochrony środowiska oraz powinny być wykorzystywane jako instrument oceny prawa obowiązującego”⁴².

Analizowana w niniejszym artykule wyjątkowa przydatność derywacyjnej koncepcji wykładni prawa do odtwarzania celów w prawie ochrony środowiska wynika między innymi z faktu, że jest ona – jak podkreśla doktryna prawa – modelem interpretacyjnym o dużym potencjale adaptacyjnym, przez co odpowiada aktualnym potrzebom praktyki prawniczej, jak i wpisuje się w nurt obowiązującej kultury prawnej. Olgierd Bogucki, analizując jej uwarunkowania teoretycznoprawne, zaznaczył, że „[...] cele nie stanowią [w niej – M.Ł.] odrębnej kategorii, lecz są szczególnego rodzaju wartościami, wyróżnionymi ze względu na to, że zrealizowanie ich ma być osiągnięte w największym stopniu

³⁶ Kwiecień (2011): 178.

³⁷ Zimmermann (2015): 13.

³⁸ Wróblewski (1973): 177.

³⁹ Smolak (2014): 11.

⁴⁰ Zieliński, Ziemiński (1998): 145–146.

⁴¹ Por. Barczak, Łazor, Ogonowska (2018): 78–94.

⁴² Por. Korzeniowski (2012): 250–251.

przez ustanowienie określonych norm. Cele te jednak mają być realizowane przy uwzględnieniu innych, istotnych w danym przypadku wartości. W związku z tym po ustaleniu celów konieczne jest ustalenie również innych wartości⁴³. Autor wychodzi ponadto z założenia, że występujący w danej dziedzinie prawa system wartości ma z reguły charakter struktury „składnikowej”, co oznacza, że uformowany jest z wartości prostych, które budują wartości bardziej złożone i systemowe uporządkowania ocen globalnych, będące swoistymi „nienazwanymi wartościami”, które [...] wiążą ze sobą różne wartości i umożliwiają porównywanie alternatyw z punktu widzenia tychże „nienazwanych wartości”⁴⁴. Opisaną strukturę wartości możemy odnaleźć w systemie prawa ochrony środowiska, ich analiza zaś uwidacznia nam cele, którymi kierował się prawodawca przy konstruowaniu określonych regulacji prawnych. Odnoszą się one do warunków korzystania z zasobów środowiska i ukształtowały się w wyniku coraz bardziej różnorodnego wpływu człowieka na jego poszczególne elementy, takie jak na przykład klimat, szata roślinna czy zwierzęca lub gleba. Ze względu na zasięg występujących zanieczyszczeń i często ich transgraniczny charakter wartości, na których zbudowane są prawne obowiązki ochrony środowiska, podlegają w polskim systemie prawnym procesowi unifikacji z wartościami występującymi nie tylko w obszarze prawa unijnego, lecz także międzynarodowego prawa publicznego. W konsekwencji tego Korzeniowski zasadnie uważa, że: „normy prawne chroniące środowisko służą realizacji pewnych wartości, które mają charakter uniwersalny. Należą do nich: zrównoważony rozwój, bezpieczeństwa ekologicznego, środowisko jako dobro wspólne oraz sprawiedliwość ekologiczna. [...] Wartości w prawie ochrony środowiska stanowią najczęściej kryterium lub zasadę wyboru celu, funkcji prawa oraz zadań ochronnych”⁴⁵. Jan Boć, badając przebieg normatywizacji wartości w tej dziedzinie prawa, dostrzega, że „akurat w podstawowych ustawach polskich mających za przedmiot ochronę środowiska nie widać bezpośredniego nazwania wartości na wzór areng konstytucyjnych, ale wprowadzone w nich zakazy i nakazy ewidentnie, choć dorozumiane, odnoszą się do regulacji istotnych społecznie wartości etycznych, bezpośrednio wskazują na szczególnie cenne dobra, określają cele administrowania, rysują ważne zadania publiczne, zobowiązują do szczególnego postępowania”⁴⁶. Patrząc systemowo należy nadmienić, że najbardziej doniosłe wartości w prawie ochrony środowiska zostały wyrażone w formie zasadach ogólnych tego prawa⁴⁷. Zbigniew Bukowski, podejmując próbę zakreślenia aksjologicznych podstaw jego stanowienia, eksponuje trzy główne wartości kształtujące ten proces. Jego zdaniem są nimi środowisko i ochrona środowiska, bezpieczeństwo ekologiczne i zrównoważony rozwój⁴⁸.

Podsumowując rozważania dotyczące ogólnej specyfiki wartości występujących w systemie prawa ochrony środowiska, trzeba wyraźnie zaznaczyć, że

⁴³ Bogucki (2010): 196.

⁴⁴ Bogucki (2020): 99 i 107.

⁴⁵ Korzeniowski (2017): 246–247.

⁴⁶ Boć (2015): 20.

⁴⁷ Szerzej Korzeniowski (2010).

⁴⁸ Bukowski (2017): 233–241.

w kontekście skali rozwoju gospodarczego i tym samym poszerzania granic ingerencji człowieka w otaczające go ekosystemy wartości te podlegają procesowi ciągłej transformacji. Z tej przyczyny pojawiające się w tej gałęzi prawa „nowe” wartości są z reguły odpowiedzią na zmienne formy zagrożeń środowiskowych. Stanowią one nie tylko fundament normatywizacji nowych instrumentów prawnych, ale także mogą modyfikować już istniejące instytucje prawne. Dynamika opisanych przemian stawia przed interpretatorem konieczność stosowania reguł takiej koncepcji wykładni, która w możliwie precyzyjny sposób zagwarantuje odtworzenie celu normy prawnej przy jednoczesnym zachowaniu w procesie interpretacji możliwie szerokiej perspektywy aksjologicznej, biorąc pod uwagę chociażby spójność jej wyniku z celami określonymi przez prawodawcę unijnego. Globalny charakter środowiska – a w konsekwencji potrzeba jego kompleksowej ochrony – wymaga, aby cele te się ze sobą łączyły, a w następstwie tego, by stosowane instrumenty prawne zarówno na szczeblu normatywnym prawa krajowego, jak i międzynarodowego były ze sobą zgodne i się uzupełniały.

Prześledzenie w następnej części opracowania głównych założeń metodologicznych odnoszących się do reguły⁴⁹ wykładni celowościowej w derywacyjnej koncepcji wykładni prawa pozwoli nam w sposób ogólny ocenić, czy może być ona przydatnym narzędziem do odtwarzania celów w prawie ochrony środowiska.

III. WYKŁADNIA CELOWOŚCIOWA I FUNKCJONALNA Z PERSPEKTYWY DERYWACYJNEJ – ZARYS OGÓLNY

Derywacyjna koncepcja wykładni prawa, której podwaliny opracował Zygmunt Ziemiński, a którą następnie rozwijał Maciej Zieliński⁵⁰, jest normatywną koncepcją wykładni⁵¹. Oznacza to, że opiera się ona na rzeczywistych cechach tekstów prawnych, w których budowie wyodrębnia się przepis prawny i normę prawną. W sposób kompleksowy standaryzuje ona zaprojektowane dyrektywy interpretacyjne, co w konsekwencji pozwala nam na wyodrębnienie normy zupełnej o „jednoznaczności możliwej do osiągnięcia w realnym języku”⁵². Stopień ważności danej dyrektyw przesądza o jej zaklasyfikowaniu jako zasady, reguły bądź wskazówki, a uszeregowanie w określonym przez jej autora schemacie postępowania daje gwarancje właściwej rekonstrukcji normy prawnej⁵³. Proces interpretacji dokonuje się w trzech następujących po sobie fazach: fazie porządkującej⁵⁴, rekonstrukcyjnej⁵⁵ i percepcyjnej⁵⁶. Jeśli

⁴⁹ Szerzej Zieliński (1998): 1–20.

⁵⁰ Zieliński (2006): 94.

⁵¹ Choduń (2015): 111–125.

⁵² Zieliński, Zirk-Sadowski (2011): 3.

⁵³ Zieliński (2012): 286–293.

⁵⁴ Por. Kanarek, Zieliński (2001): 1–12.

⁵⁵ Por. Mularski (2017): 7–46.

⁵⁶ Zieliński (2012): 314–344.

chcielibyśmy ogólnie scharakteryzować istotę tego procesu, to zdaniem Zielińskiego: „w ścisłym znaczeniu tego terminu wykładnią, czyli interpretacją tekstów prawnych, nazywa się operację myślową, w toku której dokonuje się przekładu zbioru przepisów ogłoszonych w aktach prawodawczych na zbiór norm postępowania równoznaczny jako całość z danym zbiorem przepisów. Inaczej mówiąc, w toku wykładni (jeśli zostanie ona konsekwentnie doprowadzona do końca) dokonuje się przyporządkowania różnokształtnym przepisom prawnym – norm postępowania rozumianych w jakiś jeden, dostatecznie określony sposób”⁵⁷.

Bogucki, nakreślając syntetyczny schemat postępowania interpretacyjnego w derywacyjnej koncepcji wykładni prawa, stwierdza, że „w aspekcie chronologicznym wykładnia językowa dokonywana jest w pierwszej kolejności. Po dokonaniu wykładni językowej należy w każdym przypadku dokonać wykładni funkcjonalnej. Jeżeli odwołanie się do dyrektyw językowych nie pozwala na wskazanie jednego znaczenia interpretowanego wyrażenia, wykładnia funkcjonalna służy dokonaniu wyboru jednego z nich jako właściwego. Jeżeli odwołanie się do reguł składniowych i znaczeniowych wskazuje na określone jedno znaczenie interpretowanego wyrażenia, to wykładnia funkcjonalna może albo potwierdzić to znaczenie jako właściwe, albo też – ale tylko w określonych sytuacjach – może być podstawą do odrzucenia tego znaczenia i przyjęcia innego znaczenia”⁵⁸. Wskazane założenia metodologiczne dowodzą, że dyrektywy interpretacyjne⁵⁹ tworzą spójny i uporządkowany chronologicznie system, który wyznacza interpretatorowi określone postępowanie, „które nie ogranicza się do użycia jedynie językowych dyrektyw interpretacyjnych, ale nawet po otrzymaniu pozytywnego rezultatu ich zastosowania nakazuje jego sprawdzenie poprzez użycie pozostałych dyrektyw interpretacyjnych. Taką postawę interpretacyjną ilustruje paremia *interpretatio cessat post applicationem trium typorum directionae*”⁶⁰.

Według twórcy derywacyjnej koncepcji wykładni prawa „dyrektywy celowościowe wskazują, że jeżeli ktoś chce osiągnąć taki to a taki stan rzeczy, to powinien postąpić w taki to a taki sposób. Dyrektywy te uzależniają więc z góry sposób określonego postępowania przede wszystkim od akceptacji wskazanego w nich celu. Zauważamy jednak, że dyrektywa celowościowa nie narzuca również akceptacji samego sposobu postępowania nawet przy akceptacji celu. Ktoś bowiem akceptując cel nadal pozostaje swobodny w akceptacji zastosowanego środka”⁶¹. Trzeba zaakcentować, że według derywacyjnej koncepcji wykładni prawa, a precyzyjniej wskazówek odnoszącej się do użycia dyrektyw celowościowych w percepcyjnej fazie wykładni, ustalenie celu może być dokonane w dwóch etapach, z czego pierwszy etap obejmuje trzy płaszczyzny rekonstrukcji normy prawnej, a drugi – dwie. W pierwszym etapie może to nastąpić „przez odwołanie się do celów całego aktu (*ratio iuris*), sformułowa-

⁵⁷ Zieliński (1972): 26.

⁵⁸ Bogucki (2014): 66–67.

⁵⁹ Szerzej Ziemiński, Zieliński (1992) oraz Wróblewski (1961): 93–111.

⁶⁰ Choduń, Zieliński (2020): 8.

⁶¹ Zieliński (2012): 21.

nego we wstępie tego aktu, a także w społecznie akceptowanych wartościach (a przez cele całego aktu do celu interpretowanego przepisu – *ratio legis*), przez odwołanie się do redukcyjnego rozumowania z danego przepisu o jego celu (np. z przepisu wprowadzającego ulgi podatkowe – o celach tych ulg), z pomocniczym uwzględnieniem tendencji celów, przejawionych w poprzednich regulacjach z danej dziedziny⁶². W drugim etapie należy odwołać się do „ogólnej wiedzy naukowej z danej dziedziny wraz z jej prakseologicznym przełożeniem na osiągnięcie rezultatu merytorycznego (oparty na literaturze lub opinii ekspertów), zasad doświadczenia życiowego (nazywane również wiedzą potoczną). Uwaga: w obu przypadkach można uciec się w sprawach interpretacji do opinii biegłego z danej dziedziny”⁶³.

Doktryna prawa zauważa, że w prawie administracyjnym rośnie obecnie rola wykładni funkcjonalnej jako jednego z etapów procesu wykładni oraz powiązanych z nią elementów wartościujących i ocennych⁶⁴. W kontekście klasyfikacji metod wykładni Gizbert-Studnicki zauważa, że: „problematykę wykładni celowościowej rozpatruje się zwykle wspólnie w związku z szerszym zagadnieniem wykładni funkcjonalnej. Wykładnia funkcjonalna wyróżnia się tym od innych sposobów dokonywania wykładni, że interpretator bierze pod uwagę tzw. kontekst funkcjonalny rozpatrywanego tekstu prawnego. W skład kontekstu funkcjonalnego wchodzi m.in. ustrój ekonomiczny i społeczno-polityczny, ogólna kultura społeczeństwa wyrażająca się w przyjętych w nim ocenach i normach, cele prawa danego tekstu prawnego lub poszczególnej normy prawnej, rozmaite zjawiska cywilizacyjne, w związku z którymi reguluje się zachowanie ludzi w społeczeństwie. Jeżeli wydzieli się cele prawa (tekstu prawnego, normy prawnej) jako wyróżniony składnik kontekstu funkcjonalnego, to uzasadnione wydaje się wyodrębnienie wykładni celowościowej jako odmiany wykładni funkcjonalnej”⁶⁵. Leszek Leszczyński twierdzi, że: „związek między oboma rodzajami reguł pozasystemowych nie prowadzi do ustalenia jednoznacznej relacji kolejności, chociaż nie może jej wykluczać. Wykładnia funkcjonalna może uzupełniać wykładnię celowościową, ale może być też od niej niezależna, w pewnym sensie wobec niej alternatywna jako pozasystemowy argument interpretacyjny. Dostrzeganie aspektu dynamicznego w interpretowanym prawie czy też sytuacja głębokiej zmiany społecznej i transformacji prawnej usamodzielnia rolę argumentów funkcjonalnych w stosunku do celowościowych. [...] Oba argumenty (celowościowy i funkcjonalny) wiążą się z aksjologią, mogącą mieć ugruntowanie systemowe (zasady prawa), ale wskazują także na wartości pozasystemowe wiążące się z aksjologią społeczną lub polityczną”⁶⁶. Jakimowicz wskazuje, że: „metoda, zgodnie z którą podczas interpretacji należy brać pod uwagę konsekwencje społeczne i ekonomiczne, do których prowadzić będzie określona interpretacja i wybrać interpretację prowadzącą do konsekwencji najbardziej korzystnych, odgrywa szczególnie

⁶² Wskazówka 35 – Zieliński (2012): 341.

⁶³ Wskazówka 36 – Zieliński (2012): 342.

⁶⁴ O wzajemnych relacjach wartości do ocen – Ziemiński (1990): 57–60.

⁶⁵ Gizbert-Studnicki (1985): 52.

⁶⁶ Leszczyński (2015): 312–313.

doniosłą rolę w wypadku tych regulacji, gdzie prawo funkcjonuje jako instrument polityki społecznej (np. polityki gospodarczej, finansowej, ochrony środowiska, wychowawczej itd.), a zatem niewątpliwie na gruncie prawa administracyjnego⁶⁷.

Polityka ochrony środowiska ma charakter zintegrowany⁶⁸, wynikające zaś z niej cele nakazują, aby była ona spójna z innymi ogólnymi strategiami rozwoju kraju, tak by tworzyć warunki niezbędne do realizacji ochrony środowiska, zgodnie z zasadą zrównoważonego rozwoju. Zdaniem Ziemińskiego „dyrektywy funkcjonalne nakazują spośród dopuszczalnych na gruncie reguł znaczeniowych danego języka etnicznych sensów tekstu prawnego wybrać takie znaczenie zespołu przepisów, przy którym odtworzone na jego podstawie normy miałyby najsilniejsze uzasadnienie aksjologiczne w przyjmowanym systemie wartości⁶⁹. W derywacyjnej koncepcji wykładni prawa Zielińskiego dyrektywy funkcjonalne podlegają zastosowaniu w fazie percepcyjnej wykładni po uprzednim skorzystaniu z dyrektyw językowych i systemowych⁷⁰. Mają one za zadanie potwierdzić wynik wykładni językowej lub też mogą posłużyć do jego modyfikowania bądź też wyboru jednego z alternatywnych znaczeń. W związku z tym Leszczyński twierdzi, że „rezultat wykładni funkcjonalnej nie stanowi więc wyłącznie dyrektywy wyboru jednego ze znaczeń językowych, ale może tworzyć w określonych przypadkach odrębne znaczenie tekstu prawnego⁷¹.

Jak zaznaczono wyżej, budowa strukturalna prawa ochrony środowiska charakteryzuje się tym, że cele i wartości oddziałujące na kształt normy prawnej, zwłaszcza te wysłowione w zasadach prawa⁷², zakorzenione są w unijnym porządku aksjologicznym, a ich konstrukcje normatywne spotykamy w systemach prawnych wszystkich krajów członkowskich. Występuje w tym przypadku zjawisko, które zostało określone przez Boguckiego jako „krzyżowe rozczłonkowanie aksjologiczne”. Polega ono na tym, że tak jak przepisy zawierające syntaktyczne i treściowe elementy jednej normy są rozczłonkowane w aktach krajowych, a także unijnych, tak wartości składające się na ocenę globalną odpowiadające tej normie są „rozczłonkowane” między prawem unijnym a prawem krajowym⁷³. Z tej przyczyny orzecznictwo Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej (TSUE) i wypracowane w nim reguły stosowania poszczególnych dyrektyw wykładni mogą być w niektórych przypadkach ważnym czynnikiem oddziałującym na proces interpretacji zachodzący w krajowym porządku prawnym. Zdaniem Marka Safjana pewna uniwersalizacja standardu interpracyjnego wypływa z idei integracji europejskiej i sprowadza się „[...] do zbieżności wyników wykładni prawa, pomimo występowania na gruncie poszczególnych systemów nietożsamy konstrukcji

⁶⁷ Jakimowicz (2006): 432.

⁶⁸ Szerzej Haładyj (2016): 87.

⁶⁹ Ziemiński (1980): 292.

⁷⁰ Zieliński (2012): 298–299.

⁷¹ Leszczyński (2007): 33.

⁷² Por. Łazor (2019): 631–648.

⁷³ Bogucki (2016): 179.

normatywnych. Punktem odniesienia dla rekonstrukcji znaczeń zasad i wartości systemu stają się na przykład uniwersalne konotacje pojęć prawnych występujących w prawie i orzecznictwie europejskim, ale też metody rozstrzygnięcia konfliktu występującego między zasadami systemu⁷⁴. W analizowanym przez autora orzecznictwie TSUE, które pojawiło się w ostatnich latach, można zaobserwować, że przy uzasadnieniu przyjęcia takiej, a nie innej interpretacji przepisu prawa Trybunał zazwyczaj wskazuje wprost na dyrektywy wykładni celowościowej, jako te, które przesądziły o przyjętym przez niego znaczeniu normy prawnej⁷⁵. Szerszego wyjaśnienia zasad posługiwania się nimi w praktyce dostarcza nam fragment uzasadnienia opinii rzecznika generalnego Philippe'a Lègera przedłożonej Trybunałowi w sprawie C-350/03⁷⁶. Konkluduje on, że: „[...] uważna analiza orzecznictwa pokazuje, że wykładnia celowościowa jest stosowana jedynie wtedy, gdy dany przepis można interpretować na wiele sposobów. Metoda ta jest często używana dla potwierdzenia znaczenia przepisu, który nie będąc całkiem jasnym i jednoznacznym, pozostawia jednak tylko niewiele miejsca na wątpliwości. W takim przypadku odwołanie się do brzmienia przepisu i do celów przepisów wspólnotowych spełnia w procesie wykładni funkcję pomocniczą. Wykładnia teleologiczna odgrywa także rolę, tym razem zasadniczą, kiedy dany tekst jest trudny do zinterpretowania w oparciu o same jego brzmienie”⁷⁷. Przytoczony powyżej fragment opinii rzecznika generalnego Lègera potwierdza jedynie, że mimo że derywacyjna koncepcja wykładni prawa została uformowana na gruncie prawa polskiego, to jednak może ona znaleźć także praktyczne zastosowanie do interpretacji celowościowej przepisów prawa unijnego, nie zniekształcając równocześnie przyjętych w nim reguł znaczeniowych⁷⁸. Za wskazaną tezę opowiada się również Andrzej Bator, który wychodzi nawet z założenia, że ten rodzaj wykładni jest charakterystycznym elementem w tym systemie prawa, ponieważ „w doktrynie prawa europejskiego często zwraca się uwagę na to, że wykładnia prawa UE – nie eliminując innych znanych metod – jest zdominowana przez wykładnię funkcjonalną (celowościową)”⁷⁹.

Zaprezentowane powyżej uwarunkowania celowościowe i funkcjonalne, rozpatrywane także w kontekście zagwarantowania efektu wykładni pronunijnej, dowodzą, że derywacyjna koncepcja wykładni prawa ma charakter techni-

⁷⁴ Safjan (2010): 274.

⁷⁵ Por. np. pkt 38 uzasadnienia wyrok Trybunału (siódma izba) z 26 listopada 2015 r. (wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym złożony przez Fővarosi Kozigazgatási és Munkaügyi Biróság – Węgry) – SC Total Waste Recycling SRL/Országos Környezetvédelmi és Természetvédelmi Főfelügyelőség – sprawa C-487/14 (Dz. U. UE C 38, 1.2.2016: 9) oraz pkt 36 uzasadnienia Wyrok Trybunału (druga izba) z 3 kwietnia 2014 r. (wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym złożony przez Thüringer Oberlandesgericht – Niemcy) – Udo Rätzke przeciwko S+K Handels GmbH – sprawa C-319/13 (Dz. Ur. UE C 159, 26.5.2014: 10–11).

⁷⁶ Opinia rzecznika generalnego Philippe'a Lègera z 28 września 2004 r. w sprawie C-350/03 (wniosek Landgericht Bochum o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym) *Elisabeth Schulte i Wolfgang Schulte przeciwko Deutsche Bausparkasse Baden AG* (Zbiór Orzeczeń 2005 I-09215).

⁷⁷ Ibid., pkt 85–91 (Zbiór Orzeczeń 2005 I-09232-09233).

⁷⁸ Por. Radwański (2011): 2501–2511.

⁷⁹ Bator (2015): 32.

ki interpretacyjnej w pełni uniwersalnej, a co najważniejsze – zbudowana jest na zasadzie dyskursywności, co przejawia się w tym, że: „[...] mimo założonego w tej koncepcji postępowania interpretacyjnego wyznaczonego stosowaniem chronologicznie ułożonych dyrektyw interpretacyjnych, interpretator nie postępuje mechanicznie”⁸⁰. Dlatego też daje to gwarancje precyzyjnego odtworzenia celów normy prawnej w obrębie prawa ochrony środowiska przy jednoczesnym zachowaniu hierarchii wartości, założonej zarówno przez prawodawcę krajowego, jak i unijnego.

IV. ZAKOŃCZENIE

Ogólne ramy tematyczne niniejszego artykułu pozwoliły jedynie na zasygnalizowanie niektórych z zagadnień odnoszących się do uwarunkowań wykładni celowościowej w prawie ochrony środowiska. Główne cechy aksjologiczne tej gałęzi prawa, a także właściwości teoretycznoprawne samej koncepcji derywacyjnej, predestynują ją jako najbardziej adekwatne narzędzie w procesie rekonstrukcji jego norm prawnych. Trzeba podkreślić, że w prawie ochrony środowiska wzrasta obecnie rola wykładni celowościowej między innymi ze względu na dynamiczne zmiany zachodzące w obrębie jego wartości. Są one z reguły odpowiedzią na nowe kategorie zagrożeń środowiskowych (np. organizmy zmodyfikowane genetycznie), nasilenie zaś skali zagrożeń już występujących (np. zanieczyszczenie powietrza, zmiany klimatyczne) może skutkować zmianą hierarchii danej wartości w obowiązującym systemie aksjologicznym. W następstwie opisanych w artykule czynników wykładni w prawie ochrony środowiska, a zwłaszcza jej kontekst celowościowy, jawi się jako jedno z kluczowych zagadnień mających wpływ na skuteczność normatywnie zdefiniowanych działań ochronnych. Trwający proces implementacji prawa unijnego w krajowym porządku prawnym i osadzenie jego instytucji, także w sferze regulacji prawa międzynarodowego, wymagają, aby reguły stosowanej koncepcja wykładni potrafiły sprostać tym dodatkowym wyzwaniom interpretacyjnym. Za zastosowanie koncepcji derywacyjnej do wykładni przepisów tworzących prawo ochrony środowiska przemawia w pierwszym rzędzie jej zintegrowany charakter. Spójność proponowanych zachowań interpretacyjnych przejawia się w aspekcie ich oryginalnej kompatybilności teoretycznoprawnej. Składają się na nią nie tylko wzajemne powiązania tworzących jej podwaliny elementów wewnętrznych, lecz także i komponentów zewnętrznych, takich jak dorobek całego prawoznawstwa polskiego, czy nawet inne koncepcje wykładni i osiągnięcia badawcze⁸¹.

Uzasadnieniem wyboru przeze mnie tej, a nie innej drogi do interpretacji celowościowej przepisów wchodzących w skład prawa ochrony środowiska niech będzie również stanowisko Jakimowicza. Uznał on bowiem, że „analiza

⁸⁰ Choduń, Zieliński (2020): 12.

⁸¹ Szerzej Zieliński (2006): 94.

cech prawa administracyjnego i ich wpływu na model stosowania prawa przez organy administracji publicznej prowadzi do wniosku o zasadności przyjęcia na gruncie tej gałęzi prawa większości elementów tzw. derywacyjnej koncepcji wykładni⁸². Jedną z metodologicznie fundamentalnych cech tej koncepcji, jakże istotnej w sferze władztwa administracyjnego, jest to: „iż zasady postępowania interpretacyjnego wyznaczone są nie przez zachowania interpretatora, lecz przez rzeczywiste cechy tekstów prawnych, które odpowiednio rozpoznane narzucają taki, a nie inny sposób postępowania interpretacyjnego”⁸³. Poczynione w niniejszym opracowaniu rozważania niech staną się w doktrynie prawa przyczynkiem do bardziej szczegółowych badań nad zagadnieniem stosowania określonych dyrektyw wykładni prawa w procesie rekonstrukcji norm prawa ochrony środowiska.

- Barczak, A., Łazor, M., Ogonowska, A. (2018). *Oceny oddziaływania na środowisko w prawie polskim. Ze wzorami dokumentów i schematami*. Warszawa.
- Bator, A. (2015). O adekwatności założeń derywacyjnej koncepcji wykładni do badań na interpretację prawa Unii Europejskiej. *Studia Prawa Publicznego* 10: 11–34.
- Boć, J. (2015). Prawo ochrony środowiska jako prawo publiczne, [w:] J. Korzeniowski (red.), *Zagadnienia systemowe prawa ochrony środowiska*. Łódź: 17–27.
- Bogucki, O. (2010). Odtwarzanie celów i innych wartości z tekstu prawnego, [w:] A. Choduń, S. Czepita (red.), *W poszukiwaniu dobra wspólnego. Księga jubileuszowa Profesora Macieja Zielińskiego*. Szczecin: 195–213.
- Bogucki, O. (2014). Teorie języka a pluralizm wartości w kontekście teorii wykładni prawa. *Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny* 76(4): 55–67.
- Bogucki, O. (2015). Sposoby pojmowania „historyczności” wykładni prawa. *Państwo i Prawo* 70(9): 34–52.
- Bogucki, O. (2016). Model wykładni funkcjonalnej w derywacyjnej koncepcji wykładni prawa. Szczecin.
- Bogucki, O. (2020). Rola wartości w interpretacji prawa. Ujęcie normatywne. *Archiwum Filozofii Prawa i Filozofii Społecznej*: 96–108.
- Bukowski, Z. (2017). Aksjologiczne podstawy stanowienia prawa ochrony środowiska, [w:] J. Zimmermann (red.), *Aksjologia prawa administracyjnego. Tom 2*. Warszawa: Wolters Kluwer 233–241.
- Ciechanowicz-McLean, J. (2007). Interes publiczny w prawie ochrony środowiska, [w:] J. Dobkowski (red.), *Problemy współczesnego ustrojodawstwa. Księga Jubileuszowa Profesora Bronisława Jastrzębskiego*. Olsztyn: 452–459.
- Choduń, A. (2015). Maciej Zieliński (derivate) concept of legal interpretation. *Studia Prawa Publicznego* 10(2): 111–125.
- Choduń, A. (2016). Koncepcja wykładni prawa Macieja Zielińskiego. *Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny* 78(4): 57–67.
- Choduń, A. (2018). Aspekty językowe derywacyjnej koncepcji wykładni prawa. *Uniwersytet Szczeciński Rozprawy i Studia* 1012. Szczecin.
- Choduń, A., Zieliński, M. (2020). Uzasadnienie twierdzeń interpretacyjnych z perspektywy derywacyjnej koncepcji wykładni prawa. *Archiwum Filozofii Prawa i Filozofii Społecznej* 2(23): 7–18.
- Czepita, S. (2000). Konstytucja a teoria prawa. *Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny* 62(2): 187–196.
- Dunaj, B. (1996). *Słownik współczesnego języka polskiego*. Warszawa.
- Gizbert-Studnicki, T. (1985). Wykładnia celowościowa. *Studia Prawnicze* 3/4: 51–69.

⁸² Jakimowicz (2006): 377.

⁸³ Smolak (2016): 103.

- Gizbert-Studnicki, T. (1989). Konflikt dób i kolizja norm. *Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny* 51(1): 1–15.
- Haładyj, A. (2016). Polityka ochrony środowiska – polityka sektorowa czy zintegrowana? *Przegląd Prawa Publicznego* 9(114): 77–88.
- Helios, J., Jedlecka, W. (2018). *Wykładnia prawa Unii Europejskiej ze stanowiska teorii prawa*. Wrocław.
- Jakimowicz, W. (2006). *Wykładnia w prawie administracyjnym*. Warszawa.
- Jastrzębski, L. (1976). *Ochrona prawna przyrody i środowiska w Polsce. Zagadnienia administracyjne*. Warszawa.
- Kanarek B., Zieliński, M. (2001). Porządkująca faza wykładni. *Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny* 63(3): 1–12.
- Komierzyńska, E., Zdyb, M. (2016). Klauzula interesu publicznego w działaniach administracji. *Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska* 63(2): 161–179.
- Kordela, M. (2017). Aksjologiczna wykładnia prawa. *Przegląd Prawa i Administracji* 101: 149–158.
- Korzeniowski, P. (2010). *Zasady prawne ochrony środowiska*. Łódź.
- Korzeniowski, P. (2012). *Bezpieczeństwo ekologiczne jako instytucja prawa ochrony środowiska*. Łódź.
- Korzeniowski, P. (2015). Pojęcie „środowisko jako dobro wspólne” w systemie prawa ochrony środowiska. *Zeszyty Naukowe Sądownictwa Administracyjnego* 58(1): 24–36.
- Korzeniowski, P. (2017). Idea wartości uniwersalnych w prawie ochrony środowiska. [w:] J. Zimmermann (red.), *Aksjologia prawa administracyjnego*. Tom 2. Warszawa: 242–258.
- Kotarbiński, T. (1975). *Traktat o dobrej robocie*. Warszawa.
- Kwiecień, R. (2011). *Teoria i filozofia prawa międzynarodowego. Problemy wybrane*. Warszawa.
- Leszczyński, L. (2007). O charakterze dyrektyw wykładni. *Państwo i Prawo* 62(3): 28–44.
- Leszczyński, L. (2015). Wykładnia celowościowo-funkcjonalna przepisów prawa administracyjnego, [w:] R. Hauser, A. Wróbel, Z. Niewiadomski (red.), *System prawa administracyjnego*. Tom 4: *Wykładnia w prawie administracyjnym*. Warszawa: 283–322.
- Lipowicz, I. (2017). Dobro wspólne. *Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny* 79(3): 17–31.
- Łazor, M. (2019). Zasada „zanieczyszczający płaci” administracyjnoprawnym standardem w gospodarce odpadami, [w:] Z. Duniewska, A. Rabięga-Przyłęcka, M. Stahl (red.), *Standardy współczesnej administracji i prawa administracyjnego*. Warszawa: 631–648.
- Mikołajewicz, M. (2015). On the maxim of clara non sunt interpretanda. *Studia Prawa Publicznego* 10(2): 77–89.
- Meszorer, A. (1958). O Szymonie Rundsteinie. *Palestra* 2: 89–93.
- Mularski, K. (2017). Faza rekonstrukcyjna derywacyjnej koncepcji wykładni – próba krytycznej analizy. *Studia Prawnicze* 3(211): 7–46.
- Piszko, R. (2002). Deformacja reguł wykładni w praktyce wykładni przepisów prawnych. *Gdańskie Studia Prawnicze* 2: 141–148.
- Pulka, Z. (2018). Wykładnia prawa jako działanie optymalizacyjne. *Przegląd Prawa i Administracji* 120: 79–94.
- Radwański, Z. (2011). Derywacyjna koncepcja wykładni polskiego prawa prywatnego a wykładnia prawa Unii Europejskiej, [w:] J. Gudowski, K. Weitz (red.), *Aurea praxis. Aurea theoria. Księga pamiątkowa ku czci Profesora Tadeusza Erecińskiego*. Tom 2. Warszawa: 2501–2511.
- Rakoczy, B. (2018). Wykładnia in dubio pro naturam w prawie polskim. *Studia Prawnicze KUL* 74(2): 87–99.
- Romanowicz, M. (2011). Teoria klaryfikacyjną wykładni prawa jako teoria uzasadnienia. Perspektywa psycholingwistyczna a pozytywistyczna koncepcja wykładni. *Archiwum Filozofii Prawa i Filozof Społecznej* 1: 55–74.
- Rakoczy, B. (2018). O publiczny i prywatny prawie ochrony środowiska. *Samorząd Terytorialny* 1/2: 18–25.
- Rundstein, S. (1904). *Studia i szkice prawne*. Lwów.
- Rundstein, S. (1916). *Wykładnia prawa i orzecznictwo. Przyczynki metodologiczne*. Warszawa.
- Safjan, M. (2010). Uniwersalizacja wykładni prawa, [w:] A. Choduń, S. Czepita (red.), *W poszukiwaniu dobra wspólnego. Księga jubileuszowa Profesora Macieja Zielińskiego*. Szczecin: 271–298.

- Smolak, M. (1998). Zmiana paradygmatu interpretacyjnego w okresie transformacji ustrojowej w Polsce. *Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny* 60(3/4): 21–33.
- Smolak, M. (2012). *Wykładnia celowościowa z perspektywy pragmatycznej*. Warszawa.
- Smolak, M. (2014). Aksjologiczne założenia stosowania dyrektyw wykładni celowościowej. *Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny* 76(1): 5–12.
- Smolak, M. (2016). Ujednoznacznienie treści norm prawnych w procesie wykładni prawa, [w:] M. Hermann, S. Sykuna (red.), *Wykładnia prawa. Tradycje i Perspektywa*. Warszawa: 101–114.
- Stelmasiak, J. (1994). *Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego jako prawny środek ochrony środowiska*. Lublin.
- Stelmasiak, J. (2013). Interes indywidualny a interes publiczny w ochronie środowiska w obszarze specjalnym o charakterze ekologicznym. Rzeszów.
- Wronkowska, S., Ziemiński, Z. (2001). *Zarys teorii prawa*. Poznań.
- Wróblewski, J. (1959). *Zagadnienie wykładni prawa ludowego*. Warszawa.
- Wróblewski, J. (1961). Właściwość, rola i zadania dyrektyw interpretacyjnych. *Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny* 23(4): 93–111.
- Wróblewski, J. (1973). *Wartość a decyzja sądowa*. Ossolineum Wrocław.
- Wszolek, P. (2011). O metodach badawczych stosowanych w nauce prawa administracyjnego dla poznania prawa jako wypowiedzi normatywnej. *Przegląd Prawa Publicznego* 7/8: 9–43.
- Zieliński, M. (1972). Interpretacja jako proces dekodowania tekstu prawnego. Poznań.
- Zieliński, M. (1998). Wyznaczniki reguł wykładni prawa. *Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny* 50(3/4): 1–20.
- Zieliński, M. (2006). Derywacyjna koncepcja wykładni prawa jako koncepcja zintegrowana. *Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny* 68(3): 93–101.
- Zieliński, M. (2012). *Wykładnia prawa. Zasady, reguły, wskazówki*. Warszawa.
- Zieliński, M., Ziemiński, M. (1998). Uzasadnienia twierdzeń, ocen i norm w prawoznawstwie. Warszawa.
- Zieliński, M., Zirk-Sadowski, M. (2011). Klasyfikacyjność i derywacyjność w integrowaniu polskiej teorii wykładni prawa. *Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny* 73(2): 99–111.
- Ziemiński, Z. (1990). *Wstęp do aksjologii dla prawników*. Warszawa.
- Ziemiński, Z., Zieliński, M. (1992). *Dyrektywy i sposób ich wypowiedziania*. Warszawa.
- Żurawik, A. (2013). „Interes publiczny”, „interes społeczny” i „interes społecznie uzasadniony”. *Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny* 75(2): 57–69.
- Zimmermann, J. (2015). Wprowadzenie, [w:] J. Zimmermann (red.), *Wartości w prawie administracyjnym*. Warszawa: 11–16.

A FEW WORDS ON TELEOLOGICAL INTERPRETATION IN ENVIRONMENTAL LAW

Summary

Environmental law is one of the few branches of law in which we can currently observe the increasing role of teleological interpretation. The system of values that affects this process has been changing dynamically, due to the type and scales of existing environmental hazards. Erroneous goal identification, or ignoring the goals altogether, while analysing grey areas of interpretation concerning legal standards, may interfere with, or even paralyse, the functioning of certain legal institutions. In practice, this translates to an increased level of environmental hazards. The significance of the axiological context means that the aim of this paper is not only to highlight the importance of teleological interpretation in this area but also to draw attention to the applicability of a particular interpretation scheme. The background of this study is a general analysis of the system of values and objectives present in environmental law and their reference to the relevant views and concepts established in the theory of law. The applied research method is based mainly on a review of the main teleological assumptions in Maciej Zieliński's derivative conception of legal interpretation and an attempt to juxtapose them with

the statements of the environmental law doctrine relating to the purpose of a legal norm. The adopted construction aims to substantiate the thesis that Zieliński's derivative concept of legal interpretation may be the most accurate tool for interpreting environmental law norms. Its theoretical-legal structure, referring in particular to the reconstruction of objectives and other values from the legal text, confirms the indicated research assumption.

Keywords: environmental law; interpretation of law; values; teleological interpretation